

VESNICE NA HRANĚ ČASU

Po tisíc let zněly životy
tungského lidu písní.
Příznačná kultura Tungů
trvá – ale na jak dlouho?

Pětiletá Wu Lien-lien přichází na rýžové pole své rodiny a v jejích vlasech září ozdůbky koupené v obchodě. Ty jsou známkou skutečnosti, že vnější svět dosáhl i na kdysi izolovanou rolnickou komunitu v Ti-menu.

Mezi svěžími kopci střední Číny se žáci po lijáku šplouchají v kalužích před školou. Když loni v létě rekordní bouře vyvolaly ve vesnici záplavy, děti vesele pádlovaly kolem na prknech, jako by to byly kánoe.

**NAPSALA AMY TANOVÁ
FOTOGRAFIE LYNN JOHNSONOVÁ**

SSLUNCE UŽ STÁLO NÍZKO NAD OBZOREM a vzduch byl dosud horký, když jsem přijela k vysoké slavnostní bráně do vesnice. Z prašné silnice jsem pozorovala údolí, kde právě probíhala sklizeň: viděla jsem různé velká

světle zelená pole, místy se zlatými pruhy, přerušovaná tmavými vlnami prohnutých střech. Proti horským svahům byla rýžová pole navržena jako palačinky z mechu.

Znenadání přiběhly dvě desetileté dívky, vzaly mě pod paži a zazpívaly mi na uvítanou ve staccatovém rytmu, zatímco mě doprovázely po cestě z plochých kamenů bludištěm dvoupatrových dřevěných domů. Starší ženy s hlavami ovinutými jakoby v turbanech nás pozorovaly z krytých přístřešků. Od svých dýmek vzhledli tři prosedivělí, větrem ošlehaní muži se starými čepicemi v Maově stylu na hlavách. Následoval nás houf dětí. Dívky mě vedly kolem malých sýpek stojících na kulech nad ohradami s vykrmenými vepři a nad rybníčky s kachnami. Pod několika sýpkami jsem spatřila něco, co vypadalo jako tři nebo čtyři ozdobné skříně položené na bok. Byly to lodi k cestě do podsvětí, rakve vyrobené na zakázku a vytesané ze stromů vybraných po narození jejich budoucích majitelů.

Amy Tanová často cestuje do Číny, aby navštívila rodinu; Ti-men bude hrdinou v jejím příštím románu. Lynn Johnsonová ráda zachycuje obyčejné životy.

Přijela jsem do Ti-menu (Dimen), domova celkem pěti rodových klanů a 528 domácností z menšiny Tung (Dong), do enklávy ležící v horách, jichž má provincie Kuej-čou (Guizhou) opravdu hojně.

Provincie je chudá a odlehlá. Důkaz její odlehlosti mi vtoukla do páteře osmihodinová cesta autobusem po klikaté silnici, zčásti podmleté sesuvy bahna. Po krutém suchu, které nastalo před dvěma lety, následovaly prudké záplavy. Letos byly dlouhé dny sklizně dusné a horké. Jeden z mých nových tungských přátel citoval kuejčouské úsloví: „Ani tři stopy rovné půdy, ani tři dny bez deště, ani jediná rodina se třemi stříbrnými mincemi.“

Ruce jedné ca, ztvrdlé celoživotní prací na polích, s láskou pečují o vnuka, který má na hlavě tradiční čepičku se stříbrnými ozdobami. Mnoho mladých dospělých dnes žije jinde kvůli zaměstnání; děti nechávají v Ti-menu, kde je vychovávají babičky.

Představila jsem si, že tohle si často mumlali Maovi stoupenci, když se při Dlouhém pochodu roku 1935 vydávali do divokých svahů a vlhkých horských polí v Kuej-čou.

Do Ti-menu mě přilákala hudba. Tungové patří k původním etnikům, která nemají pro svůj jazyk, *kam*, písemnou podobu.

Písňe zaznamenávají tradice a mýty opředené dějiny staré tisíc let, soudě podle toho, co naznačují samy písňe. Před svým příjezdem jsem slyšela, že v tungské vesnici mohou koho-

koli požádat o píseň a on či ona mi ji bez váhání zazpívá. Písni jsem pak slyšela hodně: uvítací písni o tom, jak odehnat vetřelce, melodie o stárnutí, oblíbené tungské písňe o nespolehlivých milovnicích. A v novém provedení jedné staré ženy i hit komunistické strany z 50. let „Východ je rudý“.

Na vzdáleném konci vesnice jsme došli ke krytému mostu, který vypadal podivně, přímo bizarně v malé vesnici pěstitelů rýže, jejichž příjem je nižší než sto dolarů ročně, tedy méně

Slyšela jsem, že v tungské vesnici mohu kohokoli požádat o píseň a on či ona mi ji bez váhání zazpívá. Písni jsem pak slyšela hodně.

než dva tisíce korun. Most vypadal impozantně jako drak, se šupinatou střechou představující dračí tělo a s kopulemi představujícími dračí hlavu a hřbet. Dívala jsem se na něj s uctívou bázní dítěte, před jehož očima právě z knížky vyskočilo pohádkové místo.

Most byl ve skutečnosti jedním z pěti, které spojují pět klanových vesnic tvořících spolejnou vesnici Ti-men. Pro jejich krásu se jim říká květinové mosty a pro jejich praktičnost mosty do nepohody, příhodné úkryty před větry a dešti. Obě strany mostů lemují lavičky, které z nich dělají ideální místo k odpočinku pro staré přátele, místo pro dětské hry i pracovní prostor pro tesaře, když se po obloze honí temné mraky.

Při svých třech návštěvách v Ti-menu, dvou na podzim a jedné na jaře, jsem ty mosty přešla mnohokrát. Viděla jsem každodenní život ve všech jeho odstínech: rolníky jdoucí na pole, děti na cestě do školy, staré ženy sestupující z hory s pytlí dřeva na topení na zádech. V hlavní Bubnové věži, vzdušném pětipodlažním pavilonu, zasedá jedenáct vesnických starších, když je třeba oznámit dobrou zprávu nebo projednat stížnosti. Na velkém dvoře je na podzim rozložena rýže, aby vyschla, jsou tam zabíjeni vepři k oslavám a lidé tam o horkých večerech hrají karty. Silnice s tvrdými vyježděnými kolejiemi se za deště rychle mění v měkké bláto.

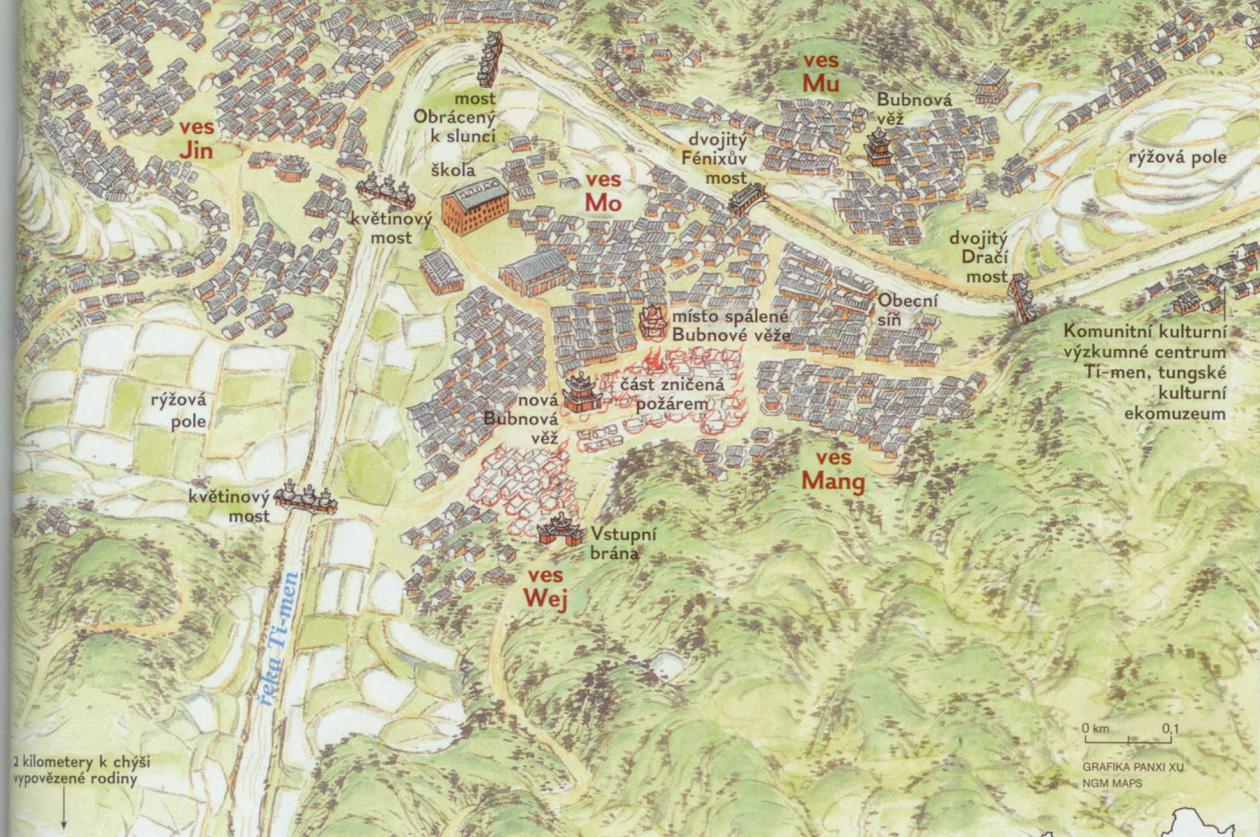
Jednou odpoledne jistá rodina tlačící těžký vozík po takové silnici téměř vysypala a rozlila svůj drahý náklad lahvového piva. Pět set hostů, někteří ze vzdálených provincií, se scházelo na oslavu narození dítěte, která stála více než svatba, tentokrát šlo o děvče staré pouhých dvacet dní. „Přijďte také,“ řekli mi. Lidé často volali od domovních dveří: Pojdte na večeri. Pojdte na snídani. A co oběd? Přešla jsem po květinových mostech kvůli mnoha jídlům. Někdy jsem se zastavila uprostřed, abych se podívala na řeku přímo před sebou a zahleděla na horu, u níž řeka pramení. Vždy jsem viděla lidi pracovat na terasovitých polích, sklízet, sít, orat nebo okopávat zeleninu pěstovanou mimo sezonu hlavních plodin.

Rolníci začali sklízet: prorazili díry do hliněných hrází, které oddělují rýžová pole, a tím pole vysušili. Voda se vyřinula ven a zakrátko sebou na bahnitěm dně plácaly stovky ryb velkých jako mužská ruka. Rolníci předtím, na jaře, nasadili do polí kapří plůdek současně se sadbou. Ryby rostly s rýží a svůj vodní domov čistily od plevele, řas, malých plžů i moskytích larev. Padlé klády byly žlutě potřísněny od kapřích jiker.

Jednoho večera, když náhlá bouřka přerušila dodávku elektřiny, jsem seděla na třiceticentimetrové stoličce v kuchyni jedné místní ženy. Ve snaze být užitečná jsem držela maličkou baterku, zatímco ona zpracovávala kilogramy ryb. Plnila je pastou pěti chutí – včetně ostrého s čchuanského koření, které dodává mnoha kuejčouským jídlům jejich *ma-la*, známý pocit znečitlivění jazyka. Když vám *ma-la* otupí mozek, zapomenete, že je venku horko. Žena se skláněla nad svou prací celé hodiny. Příští den se hrbila na svém poli. Zeptala jsem se, zda ji někdy bolí záda. „Nikdy nepřestávají bolet,“ řekla, „protože práce nikdy nekončí.“

Než nadejde Nový rok, bude uleželý kapr považován za *an-jü*, syrovou kvašenou rybu, která dodává pikantní příchutí každému jídlu a uplatní se při každé oslavě: narození, svatbě i pohřbu, zvedání ústředního trámu nového domu, oslavě spolehlivých krav. Síla *an-jü* je nedocenitelná. Jedné bezměsíčné noci jsem běžela po cestě dlážděné kočičmi hlavami do vepřína za mistrem *feng-šuej*, který tam obětoval lepkavou rýži, kuře, vejce, víno a *an-jü*. Přednášel zaříkadla určená *kan-tinovi*, skřítkovi s nohama obrácenými vzad, který žije na hoře. *Kan-tin* totiž onoho odpoledne vstoupil do těla jednoho chlapce a poničil ho horečkou a bolestí. Tři minuty po rituálu příběhla chlapcova matka se zprávou: „Už jí!“

Mistr *feng-šuej* se zaříkacím formulím naučil od svého strýce, bylináře, který je také vrchním mistrem *feng-šuej* – nejzkušenějším a tím, jehož kuchyní prochází stálý proud pacientů. Během jedné hodiny bylinkář přijal deset pacientů,

5 KLANOVÝCH VESNIC – Mang (Mang), Mo (Mo), Mu (Mu), Wej (Wei) a Jin (Yin) – srostlo a vytvořilo Ti-men, spádovou obec o více než tisícovce obyvatel. Vesničané se dosud vzpomínají na požár, který v roce 2006 zničil nebo poškodil asi stovku domů.

většinou postarších žen oblečených do tradičních oděvů, rozřepených pracovních kazajek, a s hlavami zahalenými do pokrývek z látek, které samy utkaly a obarvily.

Jedna žena mu oznámila, že jejího vnuka náhle rozbolela hlava a žaludek. Bylinář zahájil léčbu téměř okamžitě. Spálil papír a nasypal popel do vody s rýžovými zrny. Pronesl zaříkadlo, na prstech odpočítal jména bohů, kteří by mohli mít odpovědi – boha kuchyně, boha mostů, boha zranění. Odpovědí byla diagnóza: chlapec spatřil ducha své prababičky. Jako léčebný prostředek by matka měla pro prababičku vystrojit hostinu z rýžového vína a an-ju a potom ji vyzvat, aby se dobře najedla před svou cestou zpět do světa *jinu*, podsvětí.

Jiná pacientka se probudila s bodavou bolestí v krku. Bylinář jí řekl, že se v ní usídlil duch muže, který byl oběšen. V jiné ženě, kterou bolelo celé tělo, přebýval jeden její předek, který byl nešťastný, protože za uplynulých 200 let nikdy

neměl náhrobek. Bylinář vyděšené pacienty uklidňoval: „Připravte an-ju a víno. Dnes večer přijdu a duch zmizí.“ Kvůli dítěti, které mělo průjem, protože se napilo nepřevařené vody, se vydal na kopec, kde natrhal různé listy a dlouhé trávy, aby připravil léčivý nápoj.

Za své uzdravovací služby nic nežádal. Vděční pacienti mu však dávali drobné dárky, vajíčko či trochu rýže. Přel se s jednou ženou, která se snažila dát mu dva kchuaje, tedy v přepočtu asi 20 centů, za věštbu z rýže, která jí prozradí budoucnost. „To je příliš mnoho,“ řekl a peníze odsunul. Náhle přiběhl mladý muž. Jeho matce se přitížilo a také vepři přestali žrát. Zatímco vrchní mistr feng-šuej klidně krácel k pacientčinu domovu, já jsem běžela, abych mu stačila. Bylo to, jako kdyby bez námahy letěl a já se plazila po ztuhlých kolenou.

„Je to pověra,“ řekl učitel zpěvu ve věku mezi třicítkou a čtyřicítkou. „Stáří lidé prostě věří na duchy.“

Televizní hvězda Wu Čching-lan, která přijela domů na oslavy Nového roku, ukazuje babičce záznam svého vystoupení. Programy, které viděla jako dítě na televizoru své rodiny, prvním ve vesnici, ji inspirovaly, aby „vylétla z velké hory“ – opustila Ti-men – a usilovala o slávu.

STAŘÍ LIDÉ STÁLE JEŠTĚ MAJÍ v timenském světě značný vliv. *Ca*, čili starší ženy, si přivážou malá vnučata širokým pruhem látky na záda a starají se o ně celý den, dokud se rodiče nevrátí z práce. Pracují-li rodiče v jiných městech, *ca* je vychovávají od narození a učí je v každodenní praxi tungským způsobům. Zpívají jim písně o tom, jak se chovat u stolu, o polních pracích, o mravním dobru nesobectví i o zlu chtivosti. Myjí jim hlavy v odvaru z čaje a různého koření. Vodí je do zdravotního střediska, kde jim píchají antibiotika na cokoli, co je trápí, ať je to bolení břicha nebo rýma. A když je to nevyлéčí, zajdou *ca* k mistrovi feng-šuej, aby zjistily, nejsou-li navštíveny duchy.

Jedenáct vesnických starších, muži starší šedesáti let, uplatňují rozum a racionálnost, když dohlížejí na sociální blaho a občanský pořádek v souladu s tungským kodexem chování. Nejstarší ze starších byl v průběhu let svědkem radikálních změn: ode dne, kdy komunisté poprvé přišli do Kuej-čou, přes období kulturní revoluce, kdy přicházela vzdělaná mládež, aby

byla převychována na rolníky. Před sedmi lety se objevila první televize s volbou dvaceti kanálů. V jiných vesnicích vyrůstaly na střechách satelitní talíře jako houby po dešti. Vesničtí starší v Ti-menu našli promyšlenější řešení: jeden velký talíř napojený na síť.

Zdá se, že změny přicházejí měsíc od měsíce rychleji. V roce 2006 začaly v odlehlých oblastech fungovat mobilní telefony a začátkem roku 2007 je už měli skoro všichni. Nyní můžete orat pole v horách, kilometry od vesnice, a vaše žena vám může zavolat a požádat vás, abyste cestou domů natrhal nějakou divoce rostoucí zeleninu k večeři. Mladí muži pracující v jiných provinciích posílají textové zprávy svým dívčákám žijícím doma. Z oficiálního počtu 2 372 obyvatel Ti-menu pracuje a žije 1 200 lidí jinde. Někteří se domohou úspěchu a mnozí mohou vydělávat více než 200 dolarů měsíčně. Ti, kteří se ocitnou v továrnách, si mohou přijít na necelou polovinu této částky, což je stále ještě mnohem víc, než by vydělávali doma. Stýská se jim však po životě v Ti-menu, který je opěvován

Ca zpívají písně o tom, jak se chovat u stolu, i o polních pracích, o mravním dobru nesobectví i o zlu chtivosti.

v písních, po cvrkajících cikádách, plodech jara a tiché kráse hor.

V Ti-menu lidé zpívají skoro každý den. Ve škole studenti sedí dokonale rovně za svými pracovními stolkami. Bez hudebního doprovodu přesně do poslední noty opakují, co právě zazpíval jejich učitel. O víkendech stojí soubor starších dívek v džínách a růžových blůžkách před učitelem zpěvu a nacvičuje rychlé písně, při nichž si každá zazpívá své sólo. Dvě postarší ženy se skřípavými hlasy, uctivě všemi nazývané ca, řídí mladší děti při přednesu jednodušších sborových písní.

Jedna ze starších žen má oči zbarvené do modra. Nejprve jsem si myslela, že je to genetický pozůstatek po lidech odjinud, kteří touto oblastí procházeli, třeba po cizích kupcích, kteří odbočili z Hedvábné cesty. Do Ti-menu přišlo mnoho útočníků, řekla mi modrooká ca. „V roce 1920 jeden místní čínský vojenský vládce unesl šestnáctiletou tetu mé matky a učinil z ní svou devátou konkubínu. Nikdo o ní už nikdy neslyšel.“ V těch

dobách, řekla modrooká ca, přicházející lidé zabíjeli a kradli naše věci. Ona a její rodina si pokaždé dali do košíků lepkavou rýži a schovali se v horách.

Když mě ca požádala o oční kapky a stěžovala si, že má zamlžené oči, uvědomila jsem si, že ona modrá barva je šedý zákal. Několik lidí mi již řeklo, že jen ona jediná zná všech 120 veršů epické písně o dějinách Ti-menu, což jsou hodiny stále se opakující melodie připomínající blues. Podle této oslavné písně původní tungští předkové Ti-menu začínali jako lidé, kteří nenesli šaty. Útočníci zahnali jejich potomky do Ti-menu. „Ta stará píseň je nudná,“ řekly mi později dvě dívky. „Máme příliš mnoho práce na to, abychom se učily něco, co se nám nelíbí.“

Modrooké ca bylo 74 let, dokázala však zvednout dvakrát víc dříví než já. Dokázala skákat přes nerovné kameny, dokázala vystoupat na horu a mne nechat udýchanou vzadu. Co se ale stane s onou epickou písní, až odejde? Co je nezaznamenaná tungská píseň, není-li nikdo, kdo by si ji pamatoval? Kolik jiných tungských

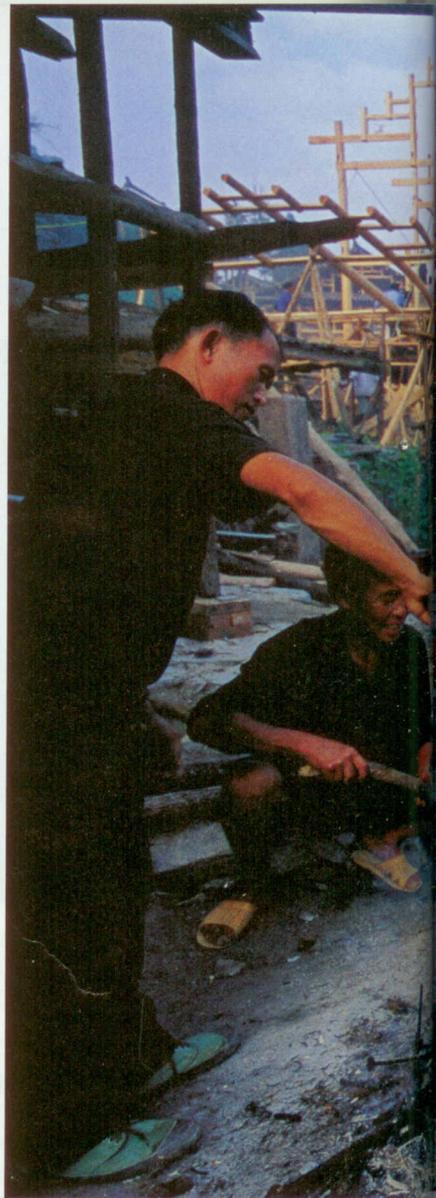
tradic bude zakrátko ztraceno? Některé ztráty nastanou přes noc.

V ČASNÝCH HODINÁCH jednoho chladného dubnového rána upustil starý muž upoutaný na lůžko prošívanou přikrývku na měděnou pánev se žhavým dřevěným uhlím, které ho zahřívalo. Lidé uslyšeli jeho výkřiky: „To bolí!“ Té noci vál silný vítr a oheň se otáčel po jeho směru. Lidé prchali z domovů „a nebrali s sebou ani boty“. Z mostů, chránění před nepohodou, pak pozorovali, jak hoří jejich domovy. Mobilním telefonem přivolali hasičský sbor z městečka dole po proudu řeky. Když však hasiči připojili hadici ke kohoutu vedle Bubnové věže, z rozbitého potrubí voda netekla.

Bubnová věž hořela jako pochodeň. Při východu slunce z ní a z šedesáti domů zbyly jen doutnající trosky. Další 44 domů mělo zčernalé zdi, chyběla jim prkna nebo byly strženy, aby se vytvořil protipožární pruh, což nakonec zbytek vesnice zachránilo. Onen stařec byl jediný, kdo zemřel. Jak řekl jeho soused, zbyla z něj jen část trupu. Celé dny pak byl ve vzduchu cítit pach zuhelnatělého dřeva, spáleného obilí a uškvařených vepřů.

„Chystala jsem se dát své stříbro vnučce,“ řekla mi jedna ca, když jsme seděly na druhé straně silnice, naproti troskám jejího bývalého domova. „Ale všechno je pryč.“ Zvedla ruce do vzduchu a napodobila zvuk šířícího se ohně. „Plakala jsem bez přestání čtyři dny, ani jsem nejedla. Když přijeli vládní úředníci, přišli nejdříve za mnou, protože já jsem plakala nejhlasitěji. Křičela jsem na ně, že jsem vdova po stranic-kém tajemníkovi a že jedině, co neshořelo, je moje rakev.“

Rolníci spočítali ztráty na domech, vepřích, zemědělském nářadí, sýpkách a také na tkaných oděvech a rodinném stříbru babiček a matek. Opravit nebo znovu postavit dům bude stát každého z nich 20 000 až 40 000 juanů (2 500–5 000 dolarů); budou zadluženi na celý život. Synům muže, který požár způsobil, se dávalo za vinu, že otce nechali samotného, zatímco sami byli venku a popíjeli s příbuznými z jiné vesnice. „Když přijdou hosté, musíte

jim nabídnout víno,“ řekl jeden tesař z vesnice vzdálené šest kilometrů. „Byla to nehoda.“

Nehoda měla své příčiny. Jedna špatnost vyvolává jinou. Rodina původce požáru měla starosti již dlouho. Lidé slyšeli hádky mezi nejstarším synem a otcem nejméně čtyřikrát týdně. Pokaždé to skončilo tak, že syn otce zbil. Svědky bití před Bubnovou věží byla o Svátících jara spousta lidí. „Když syn dělá něco takového otci,“ řekl učitel zpěvu, „je to hodně špatné.“ Výbušná povaha této rodiny byla prokletím vesnice.

Velké požáry však nejsou v tungských vesnicích ničím neznámým. Jednu vesnici postihne podobný požár průměrně každých 30 let.

Věštecký rituál, oživený po téměř třech desítkách let, má po požáru a jiných nešťastných událostech obnovit v Ti-menu harmonii. Mezi sprškami vody jezdí muži se zavázanýma očima v transu na přízračných koních, aby našli příčinu pohrom.

Wu Lien-lien se směje spolu s matkou u stromu, který při jejím narození vybrali pro její rakev. Bude-li se řídit tradicí, dá strom porazit a na zakázku zpracovat, až zestárne. Je příznakem doby, že jedna tesařská dílna nyní prodává hotové rakevy (vpravo).

ně. Bylo ironií, že domov vyhoštěného muže měl jednu z nejkrásnějších vyhlídek, jaké jsem kdy viděla. Bylo to panorama hor, polí a oblohy, a nic jiného. „Nic jiného“ tvořilo jejich trest. Než se to stalo, vyhoštěný muž se prý s otcem vždy snášel. Teď ho nenáviděl. Přišli o všechno, co měli, a upadli do dluhů. Jejich patnáctiletý syn se nemohl vyrovnat s hanbou vyhoštění a uprchl do Kantonu, kde pracoval v továrně vyrábějící ramínka na šaty. Jejich pověst bude poskvrněna na celé příští generace. Z Ti-menu však neodejdou. Budou bydlet ve chlévě, dokud se nebudou moci vrátit a postavit si jiný dům.

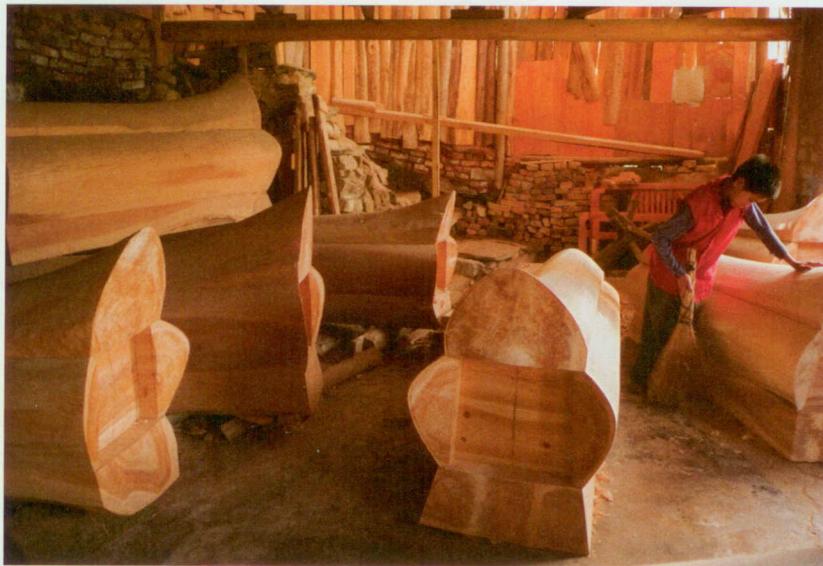
DOLE VE VESNICI sousedé, rodina, přátelé, a dokonce i lidé z jiných vesnic lopotně vláčeli stavební dříví, kladli trámy na kůly a prkna přes trámy, aby postavili tradiční dvoupatrový tungský dům se střechou z hliněných tašek – a to vše bez hřebíků. Z jednoho domu zbyla pouze kostra, ale jedna stará žena, ona vdova po stranickém tajemníkovi, položila dvě fošny mezi dvě břevna a tam spala, pod širým nebem asi

tři metry nad úrovní země. Do zimy budou mít všechny rodiny vlastní nové domy.

Starcův duch nebyl šťastný, říkali sousedé. Po požáru nejstarší syn nacpal otcův trup do starého pytle od rýže. Několik lidí ho vidělo, jak pytel odnáší do hor, a když se vrátil, neměl v rukou nic. Syn nikdy nepodřel strom vybraný pro otcovu rakev, aby z něj dal rakev udělat. Porazil ho na stavební dříví, které mohl prodat. Není divu, že starcův duch se toulal: nejbližší sousedka čtyřikrát za sebou slyšela jeho kroky, a když se otočila, nic tam nebylo. Dokonce i manželka učitele zpěvu, který bydlel nedaleko Bubnové věže, říkala, že několikrát slyšela starého muže vykřiknout. Ne všichni staří lidé však věřili, že existují duchové. Vdova po tajemníkovi strany prohlásila, že předseda Mao se jich zbavil v roce 1957. Potom mi ukázala magický náramek ze starých mincí. „Čím víc máte mincí,“ řekla, „tím spíš se můžete vyhnout nečistým duchům.“

Pět mistrů feng-šuej a jejich vrchní mistr však věřili, že vesnici sužují zlé síly. Stařík

**Syn nikdy nepodřal strom vybraný pro
otcovu rakev, aby z něj dal rakev udělat.
Není divu, že **starcův duch se toulal.****

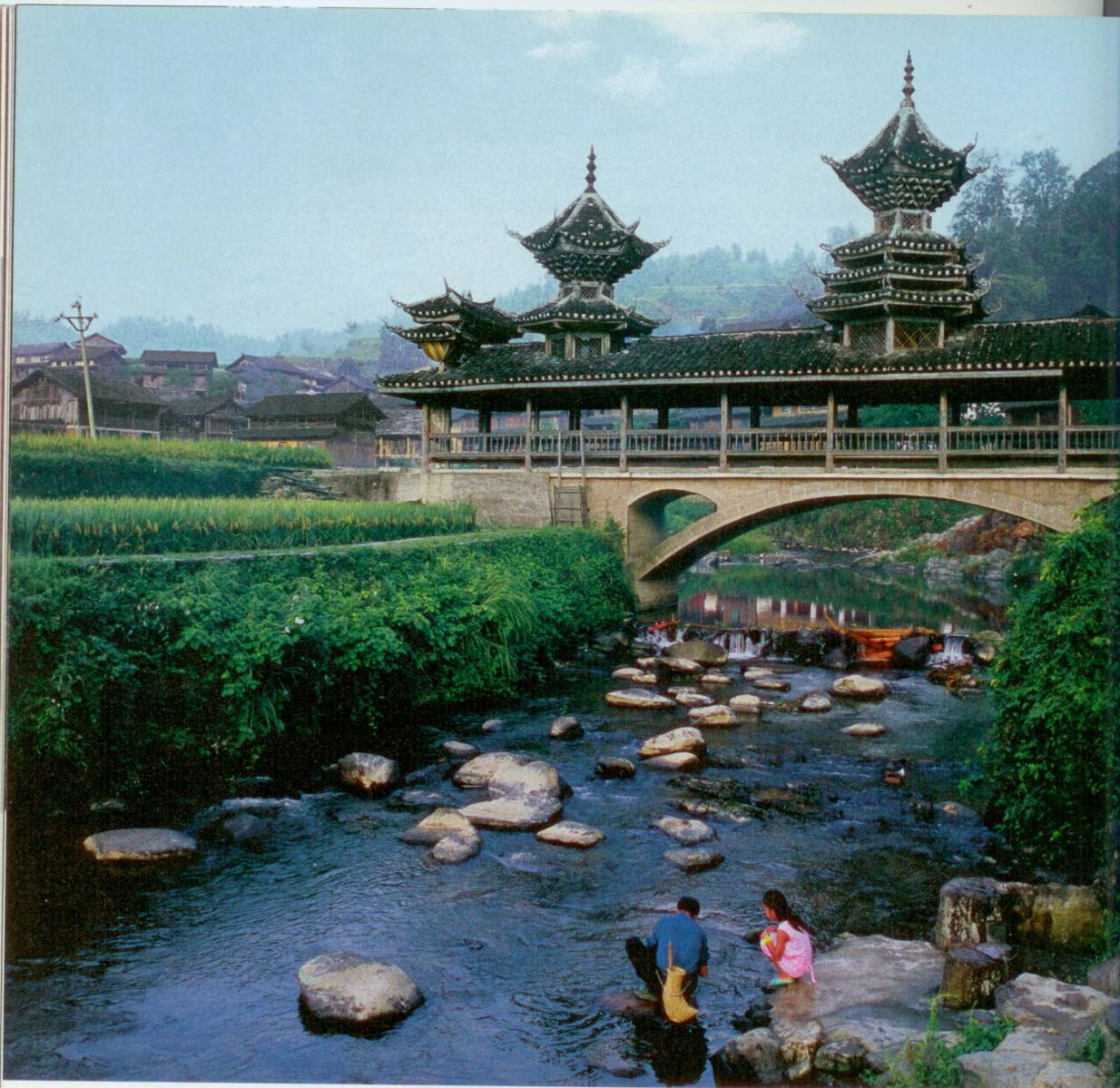

a jeho synové sice byli odpovědní za požár, působit však musely i jiné faktory. Například: proč právě oné noci bylo potrubí rozbité? Proč spadl vepř z útesu a proč bez jakéhokoli důvodu uhynuly slepice a kachna? Také se objevilo nezvyklé množství nemocí, které postihly všechny, staré i mladé. Zemřelo jedno malé dítě a v uplynulých dvou letech bylo zabito deset mladých lidí ve věku od 20 do 40 let. Jeden muž zahynul v tajfunu. Pak tu byl jeden mladý novomanžel. Koupil si motocykl a šel si do obchodu koupit přílbu, ty ale neměly. Den poté vletěl po hlavě do sloupu na silnici. Jeho nevěstě někdo zavolal tu zprávu mobilem.

Podobná řada neobvyklých náhod se odehrála v roce 1979. Mnoho lidí ulehlo s nemocným očima. Umíral dobytek. Lidé si povšimli, že jejich slepice se zatoulávaly k určité domácnosti. Slepice oné rodiny seděly na vejcích se dvěma žloutky. Její pole dávala lepší výnosy. Co ona rodina udělala, aby přivolala tolik štěstí, zatímco jiní měli jen více nesnází? Prostřednictvím věšteckých rituálů se mistři feng-šuej dozvěděli,

že tato rodina tajně pohřbívala předky v částech vesnice s nejlepším feng-šuej a tím vesnici od tohoto zdroje odřízla. Když mistři feng-šuej odstranili nezákonné hroby, jedenáct členů provinilé rodiny zemřelo.

BĚHEM SVÁTKŮ JARA a poprvé od roku 1979 bude opět vesnice očištěna slavností *kuo jin*, „přechodem do světa jinu“. V matném světle shromažďovací síně sedělo na černých lavicích jedenáct mužů se zavázanýma očima. Vrchní mistr feng-šuej pronášel zaříkací formule z Knihy stínů. Zatímco pod lavicemi hořel vonný rotang, pomocníci dali mužům provazec spletený ze slámy, aby ho drželi na obou koncích. Šeptaly se další zaříkací formule, zazvonily dva zvony, byly zamíchány misky vína a jedenáct mužů s plesknutím srazilo roztažená kolena, jako kdyby pobízeli koně. Zanedlouho se už hnali jako posedlí a nejstarší z nich, třiasedměsátiletý muž, zaržál jako vyděšený kůň, prudce se postavil a dopadl zpět na lavici. Jel na přízračném koni a uháněl do světa jinu.

Květinový most skýtá útočiště před větrem a deštěm. Člověk může i usednout a pozorovat krajinu. Pět takových staveb s jedinečnými detaily – tento most se nazývá Obrácený k slunci – umožňuje vesničanům překračovat v Ti-menu řeku.

Pomocníci vzrušeného jezdce podrželi, aby neupadl. Zakrátko vsedli na své přízračné koně další jezdci. Vrchní mistr feng-šuej rozstříkoval vodu z úst, aby osvětlil cestu. S dalším zaříkáním mohli jezdci na přízračných koních přecházet k hlubším úrovním. Na každé úrovni mohli vidět víc.

V roce 1979 jezdci došli do 19. století, kde spatřili své mrtvé matky a otce. Zůstaňte s námi, žádali je rodiče. Kdyby mistr feng-šuej přednesl nesprávnou zaříkací formuli, jezdci by se nevrátili. Tentokrát je mistr nevezme dál než na třináctou úroveň. Stále ještě bylo pro ně možné nalézt nezákonné hroby. Na této úrov-

ni mohli také vidět záda dívek, sedmi sester, krásných jako víly. Běžte za nimi, řekl vrchní mistr feng-šuej a tím je vyzval, aby šli dál do podsvětí.

Onoho dne jezdci objevili, kde leží nezákonné pohřebiště. Po slavnosti opustili síň a šli ke svahu, který měl tvar podobný opěradlu pohodlné lenošky. Nahoře na lenošce bylo malé rýžové pole a hluboko v jeho zdi byla pohřbena velká koule v tlustém obalu. Na rozdíl od nejstaršího syna původce požáru tady kdosi nadřadil štěstí předků nad štěstí vesnice. Muselo to být dílo nějaké chamtivé rodiny z jiné vesnice. Vrchní mistr feng-šuej kouli

otevřel, odstranil popel a smísil ho s rýžovým vínem, prasečími a lidskými výkaly a tungovým olejem. Směsice byla vhozena do veřejné latríny a ti předkové, kteří měli dříve obsazeno nejlepší místo, teď zůstali navždy vězet na tom nejhorším.

HARMONIE MEZI SVĚTEM nahoře a světem dole byla obnovena. Opravdu byla? Koncem června, čtyři měsíce po slavnosti kuo jin, přišel náhle pozdě v noci prudký déšť. Malé povodně nebyly v létě nic neobvyklého. V předchozím roce dvouhodinová bouře proměnila stezky v potoky hluboké po kot-

níky a školní dvůr v jezírko, kde po sobě děti vesele cákaly.

Tentokrát však déšť neustal. Lidé mohli celou noc slyšet, jak bubnuje na střechy. Hlavní vesnický starší, který bydlel v mělkém údolí, viděl, jak řeka stoupá, zpočátku si však nedělal starosti. V pět hodin ráno odešel do hor nakrmit svého koně. Když se vrátil, řeka se přelila přes třímetrové břehy. Jeho rodina byla pryč; televizor a jiné cenné věci už odnesli po strmých dřevěných schodech do nejvyššího patra. Sousedé právě zajišťovali rakve a vylekané vepře. Pozoroval to z nejbližšího mostu.

Na druhé straně mostu voda zaplavila přízemí domů. Vyděšená mladá žena si připoutala na záda dítě a spolu s manželovými příbuznými vynesla vše, co mohla, nahoru. Ostatní majetek odplaval: vědra a stoličky, nádoby na an-jü a bambusová pouzdra na kosy. Přední dveře domu souseda se utrhly a proměnily v prám. Úzká cesta byla nyní součástí řeky, temné stoky plné bahna, kamení, trosek a polen. Vlny pleskaly o okraje nejkratšího mostu a voda se řinula skrz žebra zábradlí a zakrývala lavičky. Most vypadal jako loď, která se co nevidět utrhne z kotviště. Zatopená pole řeku rozšiřovala a po proudu se valily stovky kaprů. Někteří skončili v polích. Lidé stáli na mostech a snažili se ostatní pochytat do sítí.

V devět hodin ráno déšť ustal. V jedenáct hodin začala voda ustupovat. Žena hlavního vesnického staršího dohonila manžela. „Kde jsi byl?“ chtěla vědět. Podle hlavy vesnice to byla nejhorší povodeň za osmdesát až sto let. Byla ztracena pole, poškozeny domy, podemlety cesty, našťěstí však nikdo nepřišel o život.

Působila ještě kletba? Byly ještě další, dosud nenalezené nezákonné hroby? Vrchní mistr feng-šuej se nevzrušoval. Postiženy byly celé provincie Kuej-čou a Chu-nan (Hunan). Byla to přírodní pohroma, řekl, ne nadpřirozená. Bylo to prostě špatné počasí a to dokážou zvládnout. Musí jen odklidit nepořádek. □

↗ **Starobylá vesnice** V programu ozvučených diapozitivů na ngm.com ukazuje Lynn Johnsonová, jak tradiční, zemědělský Ti-men vstupuje do 21. století.